

Єгор Тітенков Yehor Titenkov

аспірант, викладач кафедри художнього дерева, Львівська національна академія мистецтв

postgraduate student, lecturer at the Department of Woodworking Art, Lviv National Academy of Arts

e-mail: yehortitenkov@gmail.com orcid.org/0000-0002-1934-3623

Інтеграційні процеси екологічного мистецтва та сучасних технологій

The Processes of Integration Between Eco-Art and Modern Technologies

Анотація. Досліджено актуальні питання взаємовпливів новітніх технологій та екологічного напрямку в сучасному мистецтві. Здійснено історичний експурс у питання взаємозв'язків науково-технічного прогресу та еволюції художніх практик мистецтва ХХ століття, з'ясовано, що ці процеси були суголосними та синтезованими. Розкрито поняття екологічного мистецтва, окреслено репрезентативні арт-проекти сучасності, які можна зарахувати до цього напрямку, проаналізовано вплив новітніх технологій на посилену динаміку та утвердження еко-стилю. Зокрема охарактеризовано тенденцію співпраці великих корпорацій та художників у реалізації масштабних екологічних арт-проектів. Проблематику розкрито з двох основних ракурсів: еко-стиль як протидія технологіям і цифрові технології як засіб творення екологічних проектів із потужним соціальним повідомленням.

Ключові слова: новітні технології, екологічне мистецтво, еко-стиль, арт-проекти, еко-арт, колаборація.

Постановка проблеми. Процеси, які відбулись унаслідок промислової революції, мали два основні вектори розвитку — урбанізація та поява новаторських винаходів і наукових досягнень, які у ХХ столітті зрештою призвели до формування такого явища, як екологічна свідомість. Важливими складовими екологічної свідомості стали організація простору в стилі «еко» та життя в гармонії з навколишнім середовищем при мінімальному його руйнуванні. Розростання промислових площ та збільшення міського населення зумовило довгострокові проблеми з екологією та перенаселенням міст. У комплексі, науковий прогрес в минулому створив ринки безконтрольного виробництва та засилля дешевих товарів. Видобуток та переробка вуглеводневих джерел енергії стала нашим рушієм у майбутнє, та у ХХІ столітті обернулася на проблему, яку без належної уваги та ресурсо-орієнтованої економіки вирішити неможливо.

Виклад основного матеріалу. Тенденція змінювати навколишнє середовище не за нашими потребами, а відповідно до ринкової економіки почалась ще з першої промислової виставки 1851 року в Лондоні. Тоді ці процеси ще не набули таких масштабів, проте виробництва вже значною мірою розпочали свій шлях до збільшення обсягу та продукції типових товарів, які згодом втратили свою унікальність, а у ХХІ столітті перетворились на терикони сміття. Водночас у ХХ столітті виникає інша тенденція: посилюється інтерес до стилістики функціоналізму

та конструктивізму, що стали предтечею до популяризації мінімалізму, появи екологічного мислення. Це зумовило розвиток такого явища, як екологічне мистецтво. Останнє тим чи іншим чином тісно взаємодіє із сучасними технологіями, що сьогодні ми можемо побачити також у площині колаборацій великих компаній, відомих брендів та арт-проектів.

Авангардні течії були не тільки революційними при зображенні навколишнього світу, але й тяжіли до високотехнологічних процесів. Зацікавленість прогресом та швидкістю відображалась у роботах футуристів, які будували новий світ. Перші розробки нового унікального та функційного предметного дизайну були створені саме художниками та архітекторами початку ХХ століття. Засновник школи Баухаус Вальтер Гропіус, а також Людвіг Міс ван дер Рое, Марсель Лайош Бройєр, Петер Беренс, Геріт Рітвельд, Владімір Татлін, Казимір Малевич та інші — це ті люди, які стали піонерами розвитку новітніх архітектурних форм та предметного дизайну. Саме цей дизайн можна вважати першими спробами поєднати художні течії з технологічними винаходами того часу. І саме ці та інші митці першими розпочали процес, який мав повернути речам індивідуальність та унікальність і позбавити простір зайвого непотребу.

Проте ці явища не набули масового характеру. Урбанізація і Друга світова війна підвищили рівень виробництва. Енвайронменталізм як історичне явище

закорінені ще в кінці XIX століття, але як системний рух на захист навколишнього середовища він набуває актуальності значно пізніше, у середині XX століття, таким чином стаючи своєрідним наслідком розчарувань у сумнівних досягненнях техніки та розуму [3]. Таким чином, рефлексія із приводу екологічних проблем переросла в мистецькі проекти, які наприкінці 1960–1970-х років відокремлюються як самостійна течія сучасного мистецтва — еко-арт.

Екологічне мистецтво як самодостатнє явище об'єднує естетичні та освітні функції та несе в собі інформативний контент усвідомлення гострих проблем екології та природних процесів. Рефлексія екологічного мистецтва передає філософську думку художника, яка має вплинути на суспільство та сприяти змінам його свідомості крізь призму культурної та естетичної парадигми. Екологічне мистецтво розпочинало свій шлях як акт художньої дії, і є частиною таких напрямів мистецтва, як ленд-арт та інсталяція. Воно синтезувало в собі багато різних жанрів і тенденцій і взаємодіє зі всіма актуальними видами мистецтва. Об'єктом уваги еко-арту є навколишній світ та його взаємодія із сучасною людиною [3].

Одними з перших у цьому напрямі почали працювати німецькі художники Ніколаус Ланг, Лілі Фішер, Ханс Хаакке, Джозеф Буа і Алан Сонфіст. Їхні твори підкреслювали цей контакт людини з навколишнім середовищем. Вони досліджували матеріали, пов'язані з землею, ландшафт, предмети вжитку. Також в їхніх роботах помітний історико-соціальний аспект, адже екологічне мистецтво побудоване не лише на існуванні фізичного об'єкта, але і порушує соціокультурну, політичну та історичну проблематику. Художники, котрі працюють у цьому напрямі, шукають шляхи вирішення проблем, пов'язані з довкіллям. Своїми роботами вони намагаються привернути увагу суспільства до актуальних екологічних проблем. Починаючи з 1970-х років група митців, яких прийнято вважати піонерами у вивченні екологічних та соціальних проблем за допомогою мистецтва (Джозеф Бойс, Ханс Хаакке, Агнес Денес та Алан Сонфіст), порушують гострі соціальні проблеми, пов'язані з політикою, економічними системами, екологією, промисловістю тощо. Репрезентативним прикладом такого еко-мистецтва є акція з висадження семи сотень дерев Джозефом Бойсом, яку він позиціонував як «соціальну скульптуру». Власне, концепція Дж. Бойса про соціальну скульптуру стала фундаментальним інструментом для соціальних практик у XXI столітті. Мистецтво побудоване на громадянській позиції об'єднання, спрямоване на розвиток соціального організму, має революційну силу [2].

На початку 1990-х уже сформувались певні напрями екологічного мистецтва, як-от еко-дизайн, екологічна реставрація екологічна скульптура тощо. Художники намагалися синтезувати естетичну складову, соціокультурний контекст та екологічну проблематику, що в симбіозі утворювало би актуальний твір мистецтва. Їхня робота була спрямована на вивчення соціальних протистоянь, пов'язаних із дедалі актуальнішими проблемами в екологічній сфері. Результатом спроби розв'язати

їх у комунікативній формі, між художником та глядачем, стає не тільки арт-об'єкт, а й підґрунтя для виникнення екологічного руху. Крістофер Бруннера, Роберто Нігро і Джеральд Рюніг першими запропонували інтегрувати екологічне мистецтво та технології. Таким чином виникають мистецькі об'єднання та галереї, які репрезентують актуальне сучасне мистецтво художників, котрим не байдуже те, як ми, людство, руйнуємо навколишній світ. Одна з таких галерей — «Ground Work Gallery», яка не тільки співпрацює з художниками, але й має освітні програми, які надає закладам освіти. Насамперед така можливість з'являється завдяки розвитку сучасних медіатехнологій.

Великі компанії та корпорації мають власний погляд на екологічну проблематику. Хоча вони і підпорядковуються міжнародному праву, їхній економічний вплив має часом пріоритетні важелі у державних програмах збереження довкілля. Попри негативні наслідки глобалізації та перевиробництва, ера технологічних винаходів XX століття має позитивні тенденції. Таким чином відбувається колаборація між технологічними компаніями та мистецтвом. Це дає змогу компаніям комунікувати зі своєю цільовою аудиторією та брати участь у мистецьких проєктах, які в тому числі пов'язані з екологічною тематикою. Такі об'єднання мають важливе значення як для розвитку компаній, так і для арт-проєктів, які вони репрезентують. Це допомагає корпораціям розкрити їхній творчий потенціал, продемонструвати емоційну складову, використати арт-об'єкти як метафору їхньої технологічності та інноваційності. Чимало медіакомпаній створюють контент для музеїв, галерей та арт-подій. Компанії створюють арт-простори та ініціюють цільові виставки. До прикладу, своєрідні арт-майданчики є в таких відомих брендів, як «Cadillac», «Vans» чи «Red Bull».

Також варіанти мистецьких колаборацій переходять у площину візуального та інформативного мистецтва. До прикладу, компанія «BMW» публікує каталог, який описує приватні колекції, «UBS» створює додаток, що генерує новини мистецтва, а «Tiffany» знімає короткометражки. Музейні центри та галереї також зацікавлені в такій співпраці, оскільки сьогоденні тенденції до сприйняття візуального контенту створили велику мережеву аудиторію. В свою чергу, діджитал-стартапи, які спеціалізуються на культурній сфері, мають змогу долучати та заохочувати людей до освітнього контенту у сфері мистецтва. Музей Гугенхайма та Бруклінський музей Нью-Йорка активно співпрацюють з таким сервісом, як «Estimote». В Тейт-музеї в Лондоні відбулась премія «IK Prize» за цифрові досягнення в сфері мистецтва, а Римський музей провів конференцію «Tech Loves Culture», яка об'єднала представників культурних стартапів та музеїв [4].

Інший напрям розвитку стосується технологій для мистецтва та інтеграції екологічного мистецтва в середовище під впливом новітніх технологій. Саме з розвитком промисловості та впровадження новітніх високотехнологічних матеріалів стало можливим створювати унікальні за своїми властивостями та функцією арт-об'єкти.

Один із таких прикладів — це співпраця художника Дага Вілера з хімічним концерном «BASF». Останній виступив спонсором виставки та допоміг у створенні проекту «Штучна пустеля 3». Ще півстоліття тому цей проект не міг бути реалізованим через технічні проблеми. Простір, заповнений 600 пірамідками з шумопоглинального пінопласту, імітує простір абсолютної тиші. Цей образ виник у художника після відвідання пустелі Північної Арізони. Інший корейський художник Іль Хун працював над інсталяцією «Saerio», створеною зі світлодіодних модулів, яку компанія «Samsung Electronics» використовувала як арт-об'єкт на міжнародних індустриальних виставках [4].

У 2012 році група іспанських художників та дизайнерів-освітлювачів з «Luzinterruptus» створили світлову інсталяцію з 10 000 підсвічених книжок, які були присвячені фестивалю світла та читанню. Художник Даан Розегаард разом із корпорацією «Heijmans» створив світлову інсталяцію для проекту інтерактивних екостійких доріг майбутнього «Smart Highway», яка підзаряджається від сонячного світла та випромінює його протягом ночі, відображає знаки та попереджає про небезпеку. Таким чином, інсталяція є незалежною від централізованих мереж енергії [1]. Ще одним масштабним прикладом колаборації мистецтва та технологій можна вважати співпрацю «Studio Roosegaarde» з професором Олександром Кричевським. Це симбіоз модифікованих рослин та люмінесцентних морських бактерій. Ефект таких експериментів — це рослини, які світяться у темряві. Тим часом іде робота над покриттям для рослин, яке давало би змогу накопичувати світло вдень і віддавати його вночі. Один із останніх проектів Даана Розегаарде — це створення веж зі збирання пилюки та фільтрації смогу. Пілотний проект був побудований у 2015 році для Роттердама. Така ідея була схвалена міністерством із захисту навколишнього середовища КНР. У 2016 році вежу «Smog Free» привезли в Пекін, а 2017 року її експлуатували в інших містах КНР.

Японський архітектор Кенго Кума поставив собі за мету переосмислити традиційну архітектуру і відродити її у XXI столітті. Його проекти мають не тільки утилітарне застосування, а й демонструють глибоке розуміння екологічної та соціокультурної проблематики. У квітні 2018 року на Міланському тижні дизайну компанія із програмного забезпечення створила проект співпраці з найвідомішими дизайн-студіями світу в межах проекту «Design in the Age of Experience», які демонстрували, як технології та дизайн можуть поєднуватись для вирішення проблем, пов'язаних із міським простором. Компанія створила спільний проект з «Kengo Kuma and Associates» — «Breath / NG». Це інсталяція, яка вирішує проблеми зі зміни клімату, використовуючи найновіші матеріали, що суттєво знижують забруднення повітря. Вона складається зі 120 тканинних панелей, надрукованих на 3D-принтері «HP Multi Jet Fusion». В межах цієї виставки студії «Roosegaarde» та «Superflux» також продемонстрували свої власні інсталяції, присвячені тому, як мистецтво та дизайн можуть принести користь

навколишньому середовищу [6]. Робота Кенго Кума з простором — це завжди інтеграція, він ніколи не змінює ландшафту під свої проекти, натомість намагається вписати їх у середовище. Яскравим прикладом є Музей народного мистецтва національної академії мистецтв міста Ханьчжоу. Це функціональний дизайн із синтезом традиційної архітектури та високих технологій. У своїх роботах він намагається використовувати натуральні матеріали, проте перехід від бетону, сталі та скла до традиційних еко-матеріалів, що визначають найновіші та найбільш знакові проекти «ККАА», був би сьогодні неможливим без цифрових технологій, без головного символу нової ери — комп'ютера. Як зазначає сам Кенго Кума: «... Відверто кажучи, дуже важко використовувати природні матеріали, існує стільки варіацій. Перш за все, не існує двох однакових елементів, і вам завжди доведеться мати справу з обмеженими розмірами кожного матеріалу. Завдання полягає в тому, щоб зв'язати всі ці частини разом, щоб вони створили функціональну структуру, і ось де комп'ютери такі необхідні. Мені здається, що нам потрібні цифрові технології, щоб привнести природні матеріали в архітектурні проекти. В іншому випадку вони занадто різноманітні і складні для опрацювання» [5].

Проекти Джона Джерада — не ужиткові, а соціальні та політичні. Його провокативна інсталяція для телеканалу «Channel 4» присвячена забрудненню довкілля найбільш проблемною нафтовидобувною галуззю. За локацію для проекту митець обрав територію на півдні міста Бомонт (штат Техас), поряд із нафтовидобувним заводом «Spindletop». Джерад звернув увагу на ситуацію, яка пов'язана з «нафтовою голкою» та впливає на зміну клімату. Інсталяція виконана за допомогою комп'ютерної анімації. Це цифровий макет території заводу, де посередині стоїть флагшток із прапором у вигляді чорного диму.

Висновки. Науково-технічний прогрес запустив механізми, які призвели до значних проблем в екології. Мистецтво як одвічна ланка людського сприйняття одразу відчуло коливання та розпочало протидію цим процесам. Митці тонко відчують усі зрушення та коливання фізичного світу, чітко усвідомлюють реальність сьогодення, відображають проблематику майбутнього. Проте екологічні проблеми більшість митців сприймає лише фрагментарно, і це унеможливає процес повного критичного усвідомлення їх суспільством.

В широкому розумінні, еко-арт — це радше соціальний рух, ніж окремий художньо-стилістичний напрям чи галузь. З появою інноваційних технологій екологічне мистецтво отримало новий поштовх, можливість впливати не тільки на рівні психоемоційного сприйняття. Симбіоз мистецтва та технологій нерозривний; сьогодні він дає змогу порушувати актуальні проблеми та шукати шляхи їхнього вирішення. Цю взаємодію можна розглядати крізь призму двох основних аспектів: еко-стиль як протидія технологіям і цифрові технології як засіб творення екологічних проектів, що несуть потужне соціальне послання. Ця проблема потребує подальшого наукового осмислення в українському мистецтвознавчому дискурсі.

Література

1. Зыряева О. Арт-технологии: как искусство подталкивает прогресс. URL: <https://www.forbes.ru/forbeslife/367163-art-tehnologii-kak-iskusstvo-podtalkivaet-progress> (дата обращения: 13.06.2019).
2. Экологическое искусство. URL: <https://www.hisour.com/ru/ecological-art-21062/> (дата обращения: 13.06.2019).
3. Невлютов М. Экологическое искусство как стратегия трансформации города // АРТИКУЛЬТ. 2016. № 6. С. 61–70. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekologicheskoe-iskusstvo-kak-strategiya-trans> (дата обращения: 13.06.2019).
4. Хохлова Д. Зачем технологическим компаниям арт-коллаборации. URL: <https://vc.ru/flood/25662-art-collabs> (дата обращения: 13.06.2019).
5. Akio Moriwaki Kengo Kuma Leading Japanese architect foresees computers unleashing an era of design freedo. URL: <https://compassmag.3ds.com/10/Business/KENGO-KUMA> (access date: 06.14.2019).
6. Dassault Systèmes and Kengo Kuma present Breath/ng at Milan Design Week, an installation that actively reduces air pollution. URL: <http://archivio.fuorisalone.it/2018/en/magazine/focus/article/105/leading-3d-software-company-dassault-systemes-presents-breath-ng-a-collaboration-with-kengo-kuma> (access date: 06.14.2019).

Titenkov Ye.

The Processes of Integration Between Eco-Art and Modern Technologies

Abstract. The topical issues of mutual influence of the newest technologies and the ecological trend in contemporary art are researched. The historical overview of the relationship between scientific and technological progress and the evolution of artistic practices in the art of the twentieth century is made. It was found that these processes were synthesized. The concept of ecological art is outlined, as well as contemporary art projects representing this art trend. The influence of the newest technologies on the strengthened dynamics and the establishment of eco-style is analyzed. In particular, the tendency of cooperation of large corporations and artists for the implementation of great environmental art projects is described. In general, the issues are considered from the two main perspectives: eco-style as counteracting technologies and digital technologies as the means of creating environmental projects with a powerful social message.

Keywords: digital technologies, ecological art, eco-style, art projects, eco-art, collaboration.

Титенков Е.

Интеграционные процессы экологического искусства и современных технологий

Аннотация. Исследованы актуальные вопросы взаимного влияния новейших технологий и экологического направления в современном искусстве. Проведен исторический экскурс в вопрос взаимосвязей научно-технического прогресса и эволюции художественных практик XX века. Выявлено, что эти процессы были созвучными и синтезированными. Раскрыто понятие экологического искусства, описаны репрезентативные практики современности, которые можно отнести к этому направлению. Проанализировано влияние новейших технологий на усилившуюся динамику и утверждение эко-стиля, в частности, охарактеризовано сотрудничество больших корпораций и художников в реализации масштабных экологических арт-проектов. В целом, проблематика раскрыта с двух основных ракурсов: эко-стиль как противодействие технологиям и цифровые технологии как способ создания экологических проектов, несущих мощный социальный посыл.

Ключевые слова: новейшие технологии, экологическое искусство, эко-стиль, арт-проекты, эко-арт, коллаборация.

References

1. Zyiryayeva O. Art-tehnologii: kak iskusstvo podtalkivaet progress. URL: <https://www.forbes.ru/forbeslife/367163-art-tehnologii-kak-iskusstvo-podtalkivaet-progress> (access date: 06.13.2019).
2. Ekologicheskoe iskusstvo. URL: <https://www.hisour.com/ru/ecological-art-21062/> (access date: 06.13.2019).
3. Nevlyutov M. Ekologicheskoe iskusstvo kak strategiya transformatsii goroda // ARTIKUL'YT. 2016. # 6. С. 61–70. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekologicheskoe-iskusstvo-kak-strategiya-trans> (access date: 06.13.2019).
4. Hohlova D. Zachem tehnologicheskim kompaniyam art-kollaboratsii. URL: <https://vc.ru/flood/25662-art-collabs> (access date: 06.13.2019).
5. Akio Moriwaki Kengo Kuma Leading Japanese architect foresees computers unleashing an era of design freedo. URL: <https://compassmag.3ds.com/10/Business/KENGO-KUMA> (access date: 06.13.2019).
6. Dassault Systèmes and Kengo Kuma present Breath/ng at Milan Design Week, an installation that actively reduces air pollution. URL: <http://archivio.fuorisalone.it/2018/en/magazine/focus/article/105/leading-3d-software-company-dassault-systemes-presents-breath-ng-a-collaboration-with-kengo-kuma> (access date: 06.13.2019).

Стаття надійшла до редакції 20.08.2019